

УКРАЇНСЬКА БІБЛІОТЕЧНА ЕНЦИКЛОПЕДІЯ

Національна бібліотека України
імені Ярослава Мудрого

Пошук статті

Усі рубрики

Знайти

А Б В Г Д Е Є Ж З И І Й Ї К Л М Н О П Р С Т У Ф Х Ц Ч Ш Щ Ю Я

Не розум від книг, а книги від розуму.

Григорій Сковорода

ГОЛОВНА

РУБРИКИ

ПОШУК

ДОВІДНИК

ПРО ПРОЕКТ

КОНТАКТИ

Кількість
користувачів

Сьогодні : 30
За місяць : 204

Кількість
статей : 460

Науки документно-
комунікаційного циклу

Бібліотеки

Бібліотечні об'єднання і
асоціації, з'їзди, конгреси

Бібліотечні фонди

Бібліотечне обслуговування

Соціокультурна діяльність
бібліотек

Інформація. Інформаційна
діяльність

Інформаційні технології в
діяльності бібліотек

Національна бібліотека України
імені Ярослава Мудрого

УКРАЇНСЬКА БІБЛІОТЕЧНА ЕНЦИКЛОПЕДІЯ

Пошук статті

Усі рубрики

Знайти

ГОЛОВНА

РУБРИКИ

ПОШУК

ДОВІДНИК

ПРО ПРОЕКТ

КОНТАКТИ

А Б В Г Д Е Є Ж З И І Й Ї К Л М Н О П Р С Т У Ф Х Ц Ч Ш Щ Ю Я

Соціокультурна діяльність бібліотек

Розділ містить статті про основні види, форми та засоби соціокультурної діяльності бібліотек.

- Арт-виставка
- Бібліотечний диспут
- Бібліотечно-музейна виставка
- Віртуальна виставка
- Літературна вітальня
- Обговорення книг
- Презентація книги
- Соціокультурна діяльність бібліотек
- Читацька конференція

Кількість
користувачів

Сьогодні : 30
За місяць : 204

Кількість
статей : 460

Соціокультурна діяльність бібліотек

Соціокультурна діяльність бібліотек (С. д. б.) – цілеспрямована і спеціально організована книгозбірнею як соціальним інститутом система дій і заходів, метою яких є сприяння вдосконаленню інтелектуального, матеріального та естетично-духовного стану суспільства шляхом доведення до свідомості різних соціальних груп громадян, конкретних користувачів наукових знань, емпіричних фактів, естетичних і морально-етичних цінностей, акумульованих у бібліотечних документних зібраннях на різних носіях, організації різних виставок, творчих зустрічей із письменниками, митцями, політиками та ін. С. д. б. можна розглядати як продуманий процес долучення людини до різноманітних культурних надбань людства, компонент соціокультурної системи українського суспільства, один із важливих елементів реалізації державної політики у сфері культури.

Термін «С. д. б.» набув поширення на рубежі ХХ–ХХІ ст. Хоча початки соціокультурної діяльності можна знайти ще в античних бібліотеках (це, зокрема, просторово-архітектурне вирішення бібліотечних будівель, загальна організація бібліотечної роботи, значення книгозбірень як скарбниць знань у житті античного суспільства). За доби Середньовіччя і Нового часу бібліотеки розглядалися, насамперед, як осередки для акумуляції набутих людством знань, зберігання рукописів та друківаних видань і допомоги в набутті освіти, тому їх соціокультурна діяльність проявлялася мінімально. Починаючи з ХХ ст., С. д. б. розглядається як важливий чинник реалізації політики у сфері культури, засіб адаптації людей до оточуючого середовища та комунікації, регуляції та трансляції національної і загальнолюдської культури в її різноманітних проявах.

Сучасну соціокультурну діяльність можна представити у вигляді формули: культурна діяльність = творча діяльність + комунікаційна діяльність. Мета С. д. б. – організація раціонального і змістовного дозвілля читачів (користувачів), задоволення і розвиток їх культурних потреб,

створення умов для самореалізації і самоосвіти кожного індивідуума, розкриття його здібностей, самовдосконалення і аматорської творчості в рамках вільного часу.

Загальними функціями С. д. б. є: інформаційно-просвітницька, пізнавальна, культурно-виховна, комунікативно-організаційна, практично-дієва, розважальна, естетична, творча, релаксаційна. В рамках цих домінуючих комплексних функцій бібліотека як соціальний інститут реалізовує низку інших, не менш важливих конкретних функцій. Серед них найголовнішою є меморіальна (функція пам'яті), що покладає на книгозбірні завдання зберігати зафіксовані на різних носіях знання, накопичені багатьма людськими цивілізаціями, бути джерелом інтелектуальних ресурсів суспільства, забезпечуючи їх належну організацію і доступ користувачів до знань. Інформаційна функція передбачає надання бібліотеками широкого спектру сучасних послуг, зручного доступу до інформаційних потоків і задоволення запитів користувачів у різних видах інформації. Освітня функція пов'язана із засвоєнням універсальної культури і систематизованих знань, котрі змінюють людину і визначають її світогляд. Дозвіллєва (рекреаційна) функція, що втілюється в бібліотеках у різних формах, сприяє змістовному відпочинку користувачів, задоволенню їх естетичних потреб. Функцію соціалізації індивіда спрямовано на забезпечення бібліотечними засобами процесу засвоєння людиною певної системи знань, суспільних норм, культурних цінностей, що дозволяє їй почуватися рівноправним членом суспільства. Комунікативна функція бібліотеки як центру міжособистісного спілкування індивідів сприяє взаємному обміну корисною інформацією. Загальнокультурна функція реалізовується як сукупність різних видів і форм бібліотечної діяльності (від безпосередньої видачі видань до організації в стінах книгозбірні різних аматорських об'єднань, клубів за інтересами тощо), спрямованих на вільний розвиток користувачів, залучення їх до цінностей національної і світової культури.

У контексті соціокультурної діяльності бібліотеки розглядаються в декількох ракурсах:

- як соціокультурний інститут вони слугують збереженню і впорядкуванню культурної спадщини суспільства із розвинутою писемністю;
- як центр виховання громадянськості і залучення до культури допомагають особистості взаємодіяти із суспільством;
- як орган соціального обслуговування виступають для людини довідково-інформаційним посередником у використанні послуг, що надають різні державні та інші організації;
- як культурний заклад пов'язують людину зі здобутками національної і світової культури і гуманітарними знаннями в цілому;
- як заклад соціальної сфери надають можливості для змістовного відпочинку та проведення дозвілля.

С. д. б. передбачає поєднання двох підходів – технічного, при якому бібліотека розглядається як «механізм» внутрішнього функціонування систем: комплектування, оброблення, систематизації, каталогізації, видачі і культурно-філософського, де бібліотека являє собою культурне середовище спілкування бібліотекаря і користувача, а також інформаційне середовище, в якому концентруються знання конкретної історичної епохи.

Більшість фахівців бібліотечної справи ототожнюють С. д. б. з культурно-дозвіллевою діяльністю, котру розуміють як цілеспрямований процес створення умов для мотивованого вибору особистістю предметної діяльності або як перцептивно-комунікативний процес, що визначається потребами та інтересами індивіда і сприяє засвоєнню, виробництву і розповсюдженню духовних і матеріальних цінностей у сфері дозвілля.

На різних етапах розвитку бібліотечної справи у ХХ ст. пріоритетними були такі форми С. д. б. («масова робота», «культурно-масова робота», «культурно-дозвіллева діяльність», «соціально-культурна діяльність» та ін.), що визначалися метою бібліотек як соціальних установ.

У 20–30-ті рр. поширеними формами роботи бібліотек були: [ГОЛОСНІ ЧИТАННЯ](#), групові бесіди, лекції, вечори книги, усні газети, клуби за інтересами, політтурніри, книжкові конкурси, вікторини, години цікавих повідомлень, вечори техніки, атеїстичні вечори, бібліотечні «вівторки», «четверги», Дні бібліотеки, Дні книги, літературні перерви, літературні читання, літературно-музичні вечори. Зароджувалися такі новації, як свята книги, книжкові карнавали, бібліотечні походи, агітаційно-пропагандистські акції – літературні суди, плакати, театралізовані заходи. Ці форми мали виразно окреслену ідеологічну складову і розглядались як важливий елемент діяльності бібліотек на допомогу формуванню соціалістичного суспільства.

В 30-ті рр. спостерігається стійке сприйняття бібліотеки як дійсно масового дозвіллевого закладу. Цьому сприяло й використання нових форм роботи з читачами: музичних бесід, літературних екскурсій, вечорів ударників, техвікторин, техгодин, [обговорень книг](#), зустрічей із письменниками, виставки дитячих малюнків, ігрових форм: бібестафет, незвичайних подорожей, техпоходів. При бібліотеках створюються гуртки і клуби – літературні, антирелігійні, географічні, самоосвіти, сільськогосподарські тощо. Найбільш вдалі форми популяризувалися у фахових періодичних виданнях.

З накопиченням досвіду бібліотеками з масової роботи, зростанням культурного і освітнього рівнів читачів у 40–50-ті рр. отримали розвиток рекомендаційні форми: тематичні вечори, [читацькі конференції](#), бібліографічні огляди, хоча вони здебільшого мали формальний характер. Особливе місце в діяльності бібліотек зайняла агітація і пропаганда, спрямовані на розкриття складу бібліотечних фондів, широке залучення громадян до читання. Серед форм роботи тих років, що мали на меті сприяння розвитку навичок самоосвіти, поширеними були колективні обговорення книг, які найчастіше мали запрограмований характер і завершувалися виробленням єдиної думки про прочитане, вечори книг, читацькі гуртки, читацькі конференції.

В 60–70-ті рр. продовжувалося використання комплексу рекомендаційних форм, спрямованих на привернення уваги читачів до найбільш цінної в ідейному, науковому та художньому відношенні літератури.

У 70–80-х рр. вводиться термін «масова робота бібліотеки». Широко застосовувалися масово-освітні форми, що доповнювали систему політичної освіти, освіти дорослих та самоосвіти. Це суспільно-політичні читання, лекторії, декади і місячники книги, читацькі конференції, пов'язані з технічною, сільськогосподарською літературою, заочні читацькі конференції, усні журнали. Практикувалися заходи, що спрямовувалися на цільове інформування читачів – перегляди літератури, бюлетені нових надходжень, огляди книг і періодичних видань, [Дні спеціаліста](#), [Дні інформації](#). Під впливом ЗМІ, з появою доступної аудіовізуальної техніки набули розповсюдження принципово нові форми популяризації книги, розраховані на багатомільйонну аудиторію: читацько-телеглядацькі конференції, телепередачі про книги, поезію, музику, із залученням відомих письменників, літературознавців. Бібліотеки стали приділяти більше уваги співпраці з іншими культурними осередками міста, регіону. При бібліотеках виникають вузькі (спеціалізовані) групи спілкування, клуби, гуртки за інтересами.

У 90-х рр. продовжувалося використання традиційних форм та методів з одночасною модернізацією методичних прийомів та шляхів їх реалізації, пов'язаних з відчутними трансформаціями суспільного життя. Масова робота дедалі тісніше пов'язується з оновленими уявленнями про завдання і мету діяльності бібліотек як найбільш доступних осередків змістовного дозвілля, центрів культури територіальної громади, застосуванням нових [інформаційних технологій](#), формуванням творчих здібностей користувачів, відродженням, популяризацією і всебічною підтримкою національних, культурних традицій, забезпеченням духовних потреб населення. Масові форми роботи спрямовуються, передусім, на розвиток

комунікативного середовища в бібліотеці, творчого та інтелектуального потенціалу громадян. Серед цих форм: діалогові, ігрові, рекламно-інформаційні, зокрема, інтерв'ю-бесіди, зустрічі у форматі «круглих столів», прес-конференції, зустрічі-діалоги, вечори-портрети, бенефіси користувачів, прем'єри книг, журналів, калейдоскопи, альманахи, трансляції на місцевих телеканалах і радіо, зустрічі з актуальною книгою, рольові ігри-обговорення, літературні студії, конкурси, літературні турніри, ток-шоу, конкурси-загадки, клуби веселих і кмітливих (КВК), «Поле чудес», «Щасливий випадок» та ін.

С. д. б. на сучасному етапі вирізняється різноманітністю застосування форм та засобів. На практиці під С. д. б. здебільшого розуміють форми індивідуальної та масової роботи з користувачами: [виставкову діяльність](#), організацію тематичних вечорів, зустрічі з діячами культури. Характерним є застосування розмаїття форм; у рамках вже згаданих форм це [диспути](#), читацькі конференції, [презентації книг](#) за участю їх авторів, усні журнали, вечори запитань і відповідей, години цікавих повідомлень, поетичні колажі, бібліоінформини, екологічні ігри, виставкові проекти, спільна діяльність бібліотек із музеями, архівами, видавництвами, краєзнавча діяльність, вебінари, літературні бібліоквести, буккросинги, флешмоби тощо. До блоку цих форм часто включають і зв'язки з громадськістю та рекламування бібліотеки. Проте за всіх умов ефективність С. д. б. можлива за умови цілеспрямованої роботи з формування і розкриття (популяризації) бібліотечних фондів.

Джерела

1. Бура Н. П. Форми масової роботи з читачами у бібліотеках (1920–1930-і рр.) / Н. П. Бура // Бібліотекознавство і бібліографія. – 1991. – Вип. 30. – С. 127–131;
2. Зайцев В. Н. Социокультурная деятельность библиотек – один из путей развития информационного общества / В. Н. Зайцев // Библиотековедение. – 2006. – № 2. – С. 23–25;

3. Курас І. Ф. Сучасні соціокультурні процеси і зростання інтелектуальної місії бібліотек / І. Ф Курас // Бібліотечний вісник. – 2002. – № 6. – С. 46–49;
4. Матвійчук О. Є. Бібліотека як соціокультурний інститут : освітньо-виховна місія / О. Є Матвійчук // Вісник Національного авіаційного університету. Сер. : Філософія. Культурологія. – 2010. – № 2. – С. 155–160;
5. Соціокультурна діяльність : Публічні бібліотеки / Національна парламентська бібліотека України; Укладачі: С. Кравченко, І. Цуріна. – К., 2005. – 67 с.
6. Чачко А. С. Развивающаяся библиотека в информационном обществе : Научно-методическое пособие / А. С. Чачко. – М.: Либерия, 2004. – 87 с.;
7. Шкільна бібліотека як інформаційний соціокультурний центр : Навчально-методичний посібник / Укладач О. Є. Матвійчук // Шкільна бібліотека. – 2008. – № 9. – 155 с.